

POSTANOWIENIE

20 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Karol Weitz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 20 września 2024 r. w Warszawie
zażalenia J. D.

na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z 29 marca 2022 r., I WSC 26/22 (I ACa 820/20),
w sprawie z powództwa J. D.
przeciwko D. K., E. G., Z. G., M. S.,
P. S. i T. Z.

o odszkodowanie i zadośćuczynienie,

1. uchyla zaskarżone postanowienie

**2. przyznaje radcy prawnemu B. T. od Skarbu Państwa - Sądu
Apelacyjnego w Łodzi kwotę 270 zł (dwieście siedemdziesiąt
złotych) wraz z należnym podatkiem od towarów i usług tytułem
kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z
urzędu w postępowaniu zażaleniowym.**

[SOP]

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 29 marca 2022 r. Sąd Apelacyjny w Łodzi odrzucił
– z powodu braku uiszczenia należnej opłaty - skargę kasacyjną powoda J.D. od

wyroku tego z Sądu z dnia 6 lipca 2021 r. w sprawie z powództwa J.D. przeciwko D.K., E.G., Z.G., M.S., P.S. i T.Z o odszkodowanie i zadośćuczynienie.

Z uzasadnienia tego orzeczenia wynika, że powód postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 21 lutego 2022 r. został zwolniony od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym ponad kwotę 1000 zł., a dalej idący wniosek powoda w tym przedmiocie został oddalony.

Postanowienie to zostało doręczone pełnomocnikowi skarżącego w dniu 22 lutego 2022 r. Opłata od skargi kasacyjnej nie została uiszczona.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny w Łodzi uznał, że skarga kasacyjna podlega odrzuceniu jako nieopłacona bez uprzedniego wzywania powoda do uiszczenia należnej części opłaty, jako że był on reprezentowany przez fachowego pełnomocnika (art. 398⁶ § 2 k.p.c. i art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, jedn. tekst: Dz. U. z 2020 r., poz. 755 ze zm., dalej jako: „u.k.s.c.”).

Jeśli chodzi o motywy, jakimi kierował się Sąd Apelacyjny w Łodzi oddalając częściowo wniosek skarżącego o zwolnienie od kosztów sądowych, to należy wskazać, że ze złożonego przez powoda oświadczenia majątkowego wynika, że gospodarstwo domowe prowadzi z żoną i dziewiętnastoletnim synem - uczniem III klasy technikum. Powód zamieszkuje w mieszkaniu żony, nie posiada oszczędności ani przedmiotów wartościowych. Rodzina utrzymuje się ze świadczenia emerytalnego powoda w wysokości 4.775,15 zł brutto, a po potrąceniach komorniczych - 2.835,45 zł netto oraz wynagrodzenia za pracę żony w wysokości 1.400 zł. Małżonka wnioskodawcy jest osobą niepełnosprawną, pozostaje w zatrudnieniu w wymiarze połowy czasu pracy. Stałe comiesięczne zobowiązania rodziny zamykają się kwotą 2.025 zł, na która składają się następujące wydatki: czynsz 600 zł, energia elektryczna 380 zł, PGNiG 180 zł, raty za telewizor 93 zł internet i TV 105 zł, kredyty 261 zł oraz konieczne leki ok. 406 zł.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, przedstawiona przez powoda sytuacja finansowa nie jest wystarczająca do uzyskania całkowitego zwolnienia od kosztów sądowych. Rodzina powoda uzyskuje stały dochód w wysokości 2.835 zł (po potrąceniach) i po uiszczeniu zobowiązań dysponuje nadwyżką w kwocie ok. 2.200

zł w skali każdego miesiąca. Zatem uiszczenie kwoty 1.000 zł kosztów sądowych nie spowoduje uszczerbku w koniecznym utrzymaniu rodziny.

Stosownie do art. 398⁶ § 2 k.p.c., Sąd drugiej instancji odrzuca skargę kasacyjną wniesioną po upływie terminu, skargę niespełniającą wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 k.p.c., nieopłaconą oraz skargę, której braków nie usunięto w terminie lub z innych przyczyn niedopuszczalną. Mając to wszystko na względzie, z uwagi na nieopłacenie w terminie skargi kasacyjnej, Sąd Apelacyjny w Łodzi odrzucił skargę kasacyjną powoda.

Pełnomocnik powoda wniósł zażalenie na to postanowienie. W zażaleniu pełnomocnik powoda zarzucił naruszenie art. 102 ust. 1 u.k.s.c. w związku z art. 368 § 1 pkt 2 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Łodzi do ponownego rozpoznania z pozostawieniem mu rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zażaleniowego (art. 394¹ § 3 w zw. z art. 398¹⁵ § 1 zd. 1 k.p.c.). Jednocześnie w złożonym zażaleniu pełnomocnik pozwanej wniósł o objęcie przez Sąd Najwyższy badaniem prawidłowości postanowienia Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 21 lutego 2022 r. na podstawie art. 380 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie należy wyjaśnić, że postanowieniem z dnia 3 kwietnia 2023 r. Sąd Najwyższy zawiesił postępowanie zażaleniowe na podstawie art. 177 § 1 pkt 3 w zw. z 391 § 1 i z 397 § 3 k.p.c. do czasu rozstrzygnięcia pytań prejudycjalnych przedstawionych w sprawach II CSKP 496/22 i II CSKP 501/22. Pytania te dotyczyły wątpliwości występującej w rozpoznawanym zażaleniu, tj. czy można uznać za niezawisły, bezstronny sąd ostatniej instancji państwa członkowskiego (Sąd Najwyższy), w którego kolegialnym trzyosobowym składzie zasiadają sędziowie, z których dwaj są sędziami, którzy bez swej zgody zostali wyznaczeni do orzekania przez Prezesa kierującego tym Sądem ze swojej macierzystej Izby tego Sądu do Izby tego Sądu właściwej do rozpoznania spraw, nie mając uprzednio

możliwości odwołania się od decyzji o wyznaczeniu do bezstronnego i niezawisłego sądu w postępowaniu spełniającym wymagania wynikające z art. 47 i 48 KPP.

Tymczasem w dniu 28 września 2023 r. weszła w życie ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 1860), która na mocy art. 1 pkt 20 zmieniła stosowany odpowiednio (art. 394 § 3 k.p.c.) w postępowaniu zażaleniowym przed Sądem Najwyższym - art. 397 § 1 k.p.c.

Zgodnie ze zmienioną treścią art. 397 § 1 k.p.c., sąd rozpoznaje zażalenie na posiedzeniu niejawnym w składzie jednego sędziego.

Biorąc pod uwagę, że Sędzią sprawozdawcą w sprawie z niniejszego zażalenia jest Sędzia, którego przedstawione wątpliwości nie dotyczą, a po zmianie art. 397 § 1 k.p.c. tylko on pozostaje właściwy do rozpoznania zażalenia, należało postępowanie w sprawie podjąć i rozstrzygnąć merytorycznie na posiedzeniu niejawnym w składzie jednoosobowym.

Odnosząc się natomiast do zarzutów merytorycznych zażalenia należy zauważyć, że zażalenie zostało wniesione po wejściu w życie ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469 – dalej: ustawa nowelizująca), która od dnia 7 listopada 2019 r. wprowadziła istotną zmianę sposobu zaskarżania postanowień wydanych na posiedzeniu niejawnym.

Dotychczas bowiem stosownie do art. 357 § 2 k.c., postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym sąd doręczał z urzędu obu stronom, chyba że przepis szczególny stanowił inaczej. W sytuacji, w której stronie przysługiwał środek zaskarżenia, doręczeniu podlegało postanowienie wraz z uzasadnieniem sporządzonym przez sąd z urzędu.

Zgodnie natomiast ze znowelizowanym art. 357 § 2¹ k.p.c., postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd uzasadnia tylko wtedy, gdy podlega ono zaskarżeniu i tylko na żądanie strony zgłoszone w terminie tygodnia od dnia doręczenia postanowienia. Postanowienie z uzasadnieniem doręcza się tylko tej stronie, która zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia postanowienia

z uzasadnieniem. Spójny z tymi regulacjami jest zmieniony art. 394 § 2 k.p.c. przewidujący, że termin do wniesienia zażalenia wynosi tydzień od dnia doręczenia postanowienia z uzasadnieniem. Jeżeli przy wydaniu postanowienia sąd odstąpił od jego uzasadnienia, termin liczy się od dnia ogłoszenia postanowienia, a jeżeli podlegało ono doręczeniu - od dnia jego doręczenia (por. art. 357 § 6 k.p.c.).

Nowe rozwiązania przyjęte przez ustawodawcę polegają w szczególności na eliminacji możliwości wniesienia środków zaskarżenia wprost (por. zmiana art. 369 k.p.c. i art. 394 k.p.c.) i nawiązują do zasad obowiązujących przy wnoszeniu skargi kasacyjnej (art. 387 § 3 w zw. z art. 398⁵ § 1 k.p.c.), co w przypadku wniesienia zażalenia oznacza, że obecnie złożenie przez stronę wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia i doręczenie odpisu orzeczenia z uzasadnieniem stanowi przesłankę skuteczności wniesienia zażalenia, albowiem dopiero doręczenie - na wniosek strony - odpisu orzeczenia z uzasadnieniem powoduje otwarcie przewidzianego w art. 394 § 2 k.p.c. tygodniowego terminu do złożenia zażalenia (z wyjątkiem wskazanym w art. 394 § 2 zdanie. 2 k.p.c. w zw. z art. 357 § 6 k.p.c.). Pogląd ten został wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2021 r., III CZP 59/20 (niepubl.), potwierdzającej stanowisko prezentowane w najnowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2020 r., II CZ 53/20, niepubl. i uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 2021 r., III CZP 26/20, OSNC 2021, nr 11, poz. 71, oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2021 r., III CZP 38/20, niepubl.).

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym to zażalenie w pełni podziela stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z dnia 20 sierpnia 2021 r., III CZP 59/20 i oceniając przesłanki kwalifikujące zażalenie do rozpoznania uznał, że zażalenie wniesione przez pozwaną jest dopuszczalne. Zostało bowiem wniesione przez właściwy podmiot we właściwym trybie. Spełnia także wszystkie przesłanki formalne przewidziane przez znowelizowane przepisy kodeksu postępowania cywilnego, w szczególności art. 357 § 2¹ k.p.c., tj. wniesienie zażalenia zostało poprzedzone złożeniem wniosku o sporządzenie i doręczenie pełnomocnikowi pozwanej odpisu zaskarżonego orzeczenia wraz z uzasadnieniem.

Odnosząc się do meritum rozpoznawanego zażalenia, należy dostrzec, że na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie rozstrzygnięcia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych nie przysługuje zażalenie do Sądu Najwyższego. Jednak w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że jeżeli sąd nie uwzględnił wniosku o zwolnienie od uiszczenia kosztów sądowych, a nieopłacenie skargi kasacyjnej stało się jedyną przyczyną jej odrzucenia, w ramach postępowania wywołanego zażaleniem strony na odrzucenie skargi kasacyjnej Sąd Najwyższy kontroluje także, na wniosek strony zgłoszony w zażaleniu na podstawie art. 380 k.p.c., postanowienie sądu drugiej instancji odmawiające zwolnienia od kosztów sądowych (por.m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 8 marca 2000 r., I CZ 259/99 niepubl., z dnia 17 stycznia 2003 r., I CZ 193/02, niepubl., z dnia 29 kwietnia 2003 r., V CZ 45/03, niepubl., z dnia 28 kwietnia 2004 r. III CZ 22/04 niepubl. oraz z dnia 19 listopada 2009 r., IV CZ 75/09, niepubl., z dnia 27 czerwca 2017 r., II CZ 50/17, niepubl.). Sąd Najwyższy w ramach art. 380 k.p.c. nie orzeka w tym zakresie merytorycznie, a jedynie ocenia prawidłowość wydanego postanowienia o oddaleniu wniosku, zatem jego rozstrzygnięcie pozostaje nadal w zakresie kognicji Sądu drugiej instancji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2015 r., IV CZ 3/15, niepubl.).

Wprawdzie zasadą jest ponoszenie należnych kosztów sądowych, a zwolnienie od nich stanowi wyjątek od tej zasady, to jednak przy ocenie, czy strona zasługuje na zwolnienie od kosztów sądowych, sąd w każdym wypadku powinien dokonać starannej oceny jej sytuacji majątkowej pod kątem spełnienia przesłanek wynikających z art. 102 ust. 1 u.k.s.c., opierając się przede wszystkim na treści stosownego oświadczenia strony i - w razie potrzeby - wynikach dochodzenia (art. 109 ust. 1 u.k.s.c.).

W niniejszej sprawie nie można stwierdzić, że Sąd Apelacyjny w Łodzi dokonał takiej starannej oceny sytuacji majątkowej pozwanej.

Podstawą oddalenia przez Sąd Apelacyjny w Łodzi wniosku powoda o zwolnienie od kosztów sądowych ponad kwotę 1000 zł było uznanie, że powód

i jego rodzina posiadając dochód netto 2000 zł jest w stanie ponieść koszty sądowe w kwocie 1000 zł bez uszczerbku dla utrzymania koniecznego siebie i rodziny.

Z tego punktu widzenia Sąd ten nie uwzględnił, iż art. 102 ust. 1 u.k.s.c. w jego redakcji obowiązującej od dnia 21 sierpnia 2019 r., czyli mającej zastosowanie w niniejszej sprawie (por. art. 4 pkt 41) w związku z art. 15 i z art. 17 pkt 1) ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 1469 ze zm.), wskazuje, iż ocenie Sądu podlegać powinna nie tylko kwestia, czy strona nie jest w stanie ponieść kosztów sądowych bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny, ale także kwestia, czy poniesienie tych kosztów nie narazi ją na taki uszczerbek.

Nie można zgodzić się z Sądem drugiej instancji, że powód może uiścić opłatę od skargi kasacyjnej w kwocie 1 000 zł bez uszczerbku dla koniecznego utrzymania siebie i rodziny biorąc pod uwagę, iż dochód netto całej rodziny wynosi kwotę 2 835 zł, a małżonka powoda jest osobą niepełnosprawną, natomiast syn powoda jest uczniem III klasy technikum. Całość kosztów utrzymania rodziny opiewa na kwotę 2 025 zł. Nadwyżka między dochodem netto rodziny, a kosztami jej utrzymania wynosi 810 zł. i z tej kwoty ponoszone są wydatki na wyżywienie trzyposobowej rodziny oraz edukację syna.

Uwadze Sądu drugiej instancji uszło również, iż powód w postępowaniu sądowym korzystał z całkowitego zwolnienia od kosztów sądowych i ta okoliczność była także podstawą przyznania mu pomocy prawnej z urzędu.

Oddalenie przez Sąd Apelacyjny w Łodzi wniosku pozwanej o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym w zakresie obejmującym kwotę ponad 1000 zł należy w tym stanie rzeczy uznać za niezasadne.

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zd. 1 w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., orzekł, jak w sentencji.

Orzeczenie o kosztach postępowania zażaleniowego Sąd Najwyższy pozostawił Sądowi drugiej instancji na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu zażaleniowym przed Sądem Najwyższym orzeczono na podstawie § 16 ust. 2 pkt. 2 w zw. z § 8 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa albo jednostki samorządu terytorialnego kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz.U. z 2024 r., poz. 764), biorąc za podstawę wyliczenia należnej kwoty wynagrodzenia kwotę podaną przez pełnomocnika powoda w zażaleniu jako wartość przedmiotu zaskarżenia w postępowaniu zażaleniowym przed Sądem Najwyższym.

(M.M.)

[ms]